

Nesporazum, ili?

Snježana Pavičić

Muzej revolucije naroda Hrvatske,
Zagreb

Primljeno: 24. 8. 1987.

Ili što?

U pokušaju, vjerojatno stručnog¹, vrednovanja pojedinih projekata često nailazimo na doista smione, gotovo autoritarne tvrdnje o tome kako se: »izložbom nije **potpuno** ispunio zadatak«, »kako izložba ne daje **kompletanu** informaciju«, »kako muzejska priča nije **do kraja** ispričana«, »kako **svi** posjetioči nisu u stanju pratiti smisao izložbe«, »kako izložba ne pruža **krajnji** cilj i ne zadovoljava svoj osnovni zadatak, a to je **isključivo** idejno-obrazovno prezentiranje«.

»Isključivo« nije čak ni prema zakonu o muzejskoj djelatnosti, no namjera nam nije analiziranje jednog segmenta muzeološke frazeologije nego tek naznaka osnovne smetnje, vrlo jasno i »glasno«, prezentne spomenutim »valorizacijama«. Dakako riječ je o tako sigurnom, persuasivnom stavu, »o potpunom, sveobuhvatnom, završenom«, o djelu bez ostatka i bez primisli o mogućem problematiziranju, provociranju, ukratko komuniciranju, ili – kako bi to rekao poznati teoretičar komunikacije Umberto Eco – »o otvorenom djelu«, što bi izložba kao i svaki kreativni rad trebala biti.

Ako priču i pojednostavimo te se prisjetimo elementarne muzeološke edukacije pri čemu znamo da postoje različite vrste izložbi (od studijskih do animacijskih u najširem pogledu), te da se ovisno o tipu ili vrsti izložbe (koji je uvijek nužno i sadržaj i forma) definiraju različite koncepcije, a prema koncepcijama scenariji i sinopsisi, trebalo bi biti »potpuno« jasno da sama **različitost** znači mogućnost izbora, opredjeljenja, te u prvoj i posljednjoj konzekvenci da to znači slobodan autorski stav (individualni ili grupni).

Naravno osnovno je pitanje da li taj stav uopće postoji, ili se je negdje zagubio i »zamumuljio« što je najbolja varijanta opravdanja bavljenja izložbenom djelatnošću, a »i šire«, muzejskom.

Sloboda i otvorenost pristupu ne znači bezobličnost i kaos nego je tek to put prema uspostavljanju adekvatnog dijaloga, odnosno »sudjelovanju kroz aktivno prihvaćanje djela«² u kojem posjetilac nužno biva interpretator i kreator ponuđenih, precizno odabra-

nih i kontekstualiziranih informacija. Slijedimo li trag brojnih dosadašnjih izložbenih projekata, ponajčešće fabriciranog i sigurnog »koncepta«, nužno dolazimo do konstatacije da »**biti završen znači biti mrtav**«.

● Neke nove mogućnosti prezentacije muzejskog predmeta

Primjer izložbe **Krapinski pračovjek spomenik svjetske baštine** *

Hrvatski prirodoslovni muzej, 9-19. VII. 1987. god.

Autor izložbe: mr. Jakov Radovčić, kustos

Likovni postav: ing. arh. Željko Kovačić

Višnja Zgaga

Muzejski dokumentacioni centar,
Zagreb

Primljeno: 27. 11. 1987.

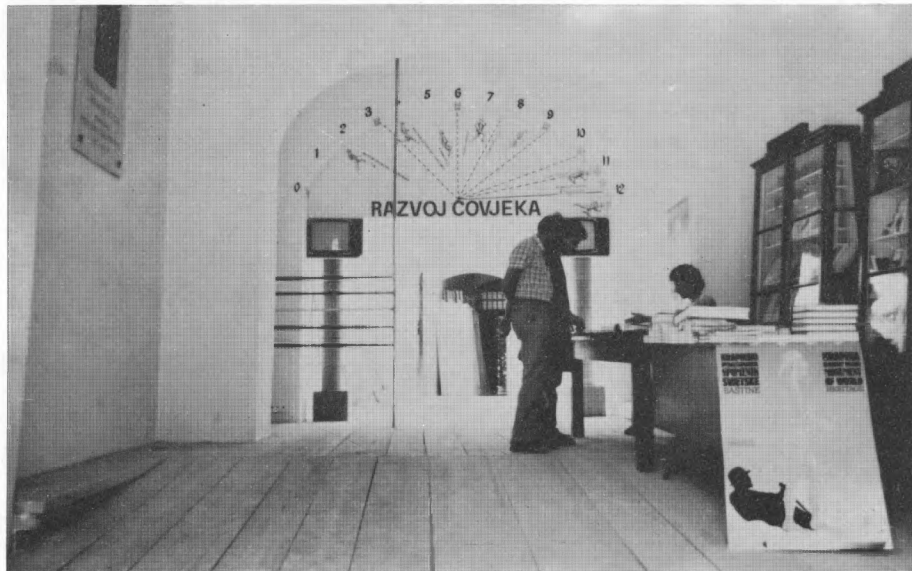
Šezdeset godina nakon prve prezentacije velikog svjetskog nalaza spomenika svjetske kulturne baštine, osteološkog materijala krapinskog pračovjeka – u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju, muzejskoj ustanovi nastaloj udruživanjem triju zagrebačkih prirodoslovnih muzeja, izlaže se materijal svjetskoj studentskoj publici. I kako se može utvrditi da je izložba Geološko-paleontološkog odjela Narodnog muzeja 1927. godine potvrdila, objasnila i učvrstila značaj Dragutina Gorjanovi-

* Predavanje održano na XI. kongresu Saveza društava muzejskih radnika Jugoslavije u Novom Sadu, listopada 1987. g.

ća Krambergera i njegova nalaza u svjetskom znanstvenom krugu, tako je i ova izložba svojom muzeološkom kvalitetom daleko nadmašila uobičajenu izložbenu scenu, i u nekim svojim rješenjima najavila revoluciju u pristupu i interpretaciji prirodoslovnog materijala i muzejskog materijala općenito. Izložba se u svojoj koncepciji odmakla od samog predmeta, neandertalskog čovjeka i njegova života te perioda mousterijske kulture, uvodeći sadržaje vezane uz pronalazača D. Gorjanovića i njegove metode rada i pristupa gradi, kao i suvremeni pogled na nalaz i značaj nalaza. Uspjelo se također pokazati nov odnos prema znanstvenom, a prirodnoznanstvenim činjenicama dati kulturološku dimenziju.

U luku iznad ulaznog prostora oslikana je sunčana ura u koju su uctane sve vrste hominida uključujući i krapinskog pračovjeka kao i modernog. Za dobre poznavaoce gornjogradskih zagrebačkih fasada ovaj sunčev sat podsjeća na onaj pokraj Muzeja grada ili u Tkalčićevoj tako da se podsvjesno na neki način povezuju prostori grada s prostorom i vremenom izložbe. Vremenu sunčanog sata suprotstavljeno je vrijeme elektronske revolucije u kojem se sa dva ekrana ispod luka emitira kanadski antropološki film **Potruga za vatrom** pun agresivnih zvukova. Uz ulaz je organizirana i prodaja šireg izbora knjiga vezanih uz tematiku izložbe. Prvi izložbeni prostor rekonstrukcija je staništa neandertalskog čovjeka bogata elementima koji nadrastaju jednodimenzionalnost te vrlo kontrolirane metode muzejske prezentacije: naime, u idealnom pogledu svaka rekonstrukcija da bi potpuno zaživjela, treba imati neki odnos prema realitetu, neki znak suvremenosti, aktualnosti.

Uvodni dio izložbe **Krapinski pračovjek spomenik svjetske baštine**. Snimio: B. Jalžić

¹ Slijedeće su tvrdnje, naime objavljene u stručnim časopisima, a ne u površnim, senzacionalističkim novinskim člancima.

² Jorge Glusberg, **Hladni i vrući muzeji**, Muzeologija br. 23, MDC, Zagreb, 1983.

U polukružnom podestu koji u trećoj dimenziji prerasta u spiralni prostor posut je miocenski pješčenjak s Hušnjakova i u poledini postavljena velika tonirana arhivska fotografija samog lokaliteta. U tom prostoru, originalni osteološki materijal, kosti muškarca osakaćene ruke i žene s djetetom u naručju, postavljen je na konture tijela izrađene u pleksiglasu tvoreći gotovo simboličnu sliku ljudske obitelji. Izdvajanje individua iz hordi i formiranje obitelji jedna je od pretpostavki ljudske evolucije kao i organizacija prostora življenja. Gledajući taj materijal pogled se zaustavlja na crtežu rekonstrukcije izgleda neandertalskih ljudi, vrsnog crtača umjetnika Dimitrija Popovića. Manji je propust što crtež nije rađen u istom mjerilu s rekonstrukcijom. U staništu su porazbacane kosti nosoroga, pragoveda, jelena i spiljskog medvjeda iz pleistocenskih naslaga Krapine. Radi morfološke usporedbe izložen je kostur današnjeg čovjeka koji ujedno, s duhovito postavljenim ogledalom u

stanište, uspostavlja odnos sa suvremenosti, dinamizirajući postav uvlačeći svakog posjetioca odrazom vlastitog lika u ogledalo, u muzejsku priču. Uvodi ga i gotovo tjera na pitanje: što sam ja u odnosu na čovjeka Krapine? Najznačajniji originalni predmet izložbe jest lubanja ženskog lika poznata u svjetskoj literaturi kao »Krapina C« koja u ovoj postavi nosi još jednu dimenziju. Naime laserskom prezentacijom holograma lubanje, zelenom titravom slikom u tamnom prostoru postavljenom iznad neandertalske obitelji, te gipsanim odljevom koji ćemo malo kasnije zapaziti na radnom stolu Krambergera, govori se o različitim tehničko-tehnološkim mogućnostima analize muzejskog materijala. Ova mogućnost usporedbe različitih »slika« predodžbi materijala vezana uz probleme istraživačkog i znanstvenog rada, baš kao i originalni rentgenski aparat postavljen u cjelini vezanoj za Gorjanovića, kojim je prvi u svijetu analizirao strukturu fosilnih kostiju, problematizira

ra značaj znanosti u muzejskom radu, važnost ažurne primjene novih znanstvenih metoda u obradi muzejske građe. U tom pogledu tumači se i sljedeća izložbena cjelina, ambijent radne sobe Dragutina Gorjanovića koji je u toj istoj zgradi, u kojoj se sada nalazi izložba, radio kao ravnatelj Geološko-paleontološkog odjela Narodnog muzeja 33 godine. Inteligentno i duhovito odabrani predmeti i dokumenti vrlo uspješno dočaravaju kako njegov lik, tako još više i atmosferu Zagreba potkraj prošlog stoljeća i duhovnu klimu grada. Ovaj uspješni hommage međunarodno poznatom učenjaku svakako je i svojevrсна želja autora za obnovom naučno-istraživačkog rada u tzv. »muzejskoj tehnologiji«.

Popularizacija znanosti ne znači, kako su to mnogi muzeji razumjeli, i snižavanje nivoa znanstvenog rada. Postaje pomalo jasno, a ova izložba to izvrsno pokazuje, da samo stručnjak koji duboko ponire u svoju struku i u probleme vezane uz nju, ima sposobnost jasno i razumljivo govoriti o tome, u ovom primjeru putem muzejske prezentacije.

Produbljivanje same ideje izložbe efektno je postignuto u sljedećem prostoru, projiciranjem, sa 16 ekrana, jedne sekvence Kubrickova filma **Odiseja 2001**, u kojoj se iz horde izdvaja čovjekoliki majmun, baca toljagu u zrak koja se pretvara u svemirski brod. Iz tog svemirskog broda nastaje ponovo toljaga

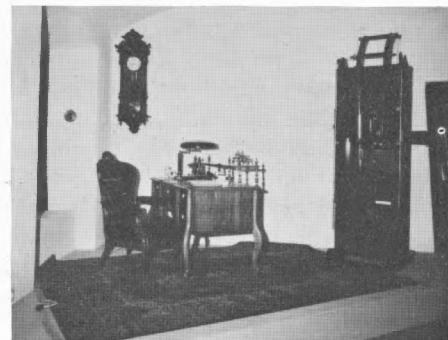
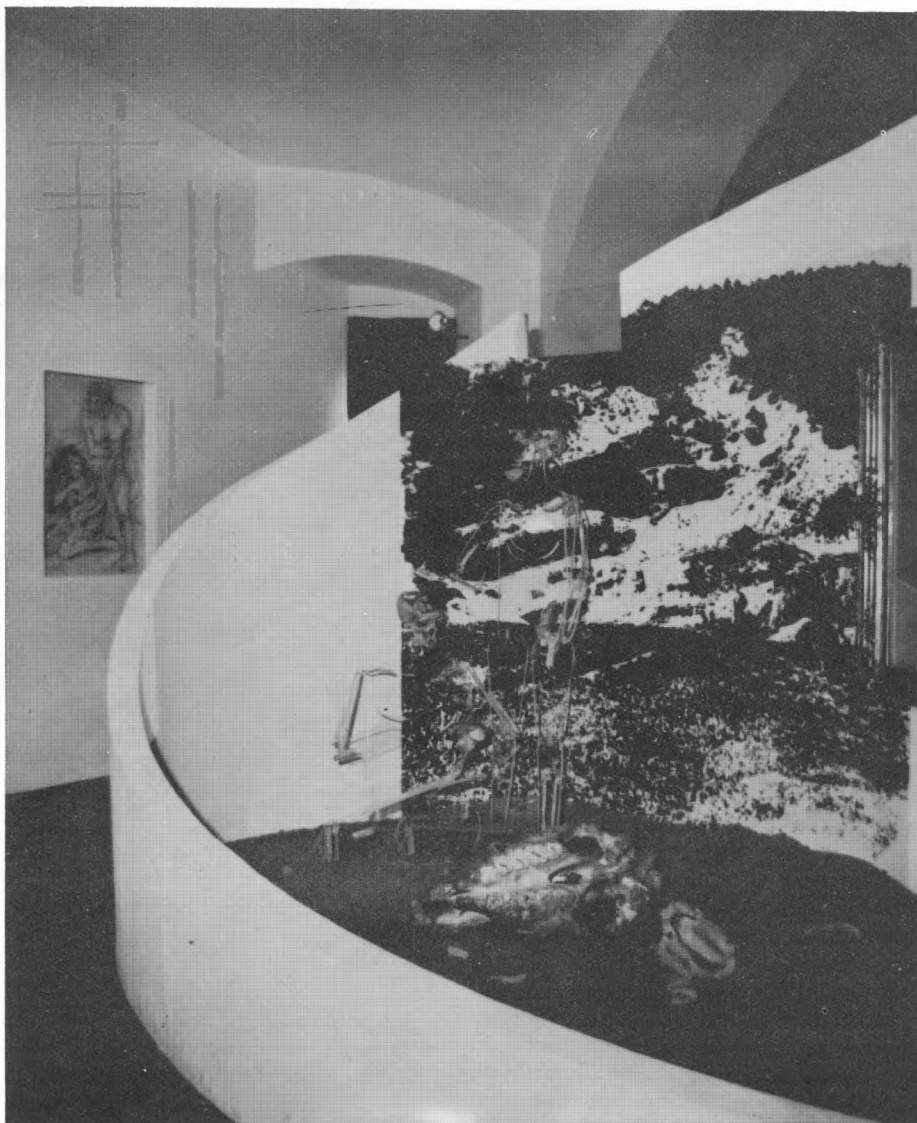
Ovdje je moment u kojem autor izložbe pokazuje svoj stav prema problemu ljudske evolucije, problematizirajući smisao predmeta kojim se bavi, ne upinje se činiti ga sakrosantnim. Pokazuje se da izložba može imati i duha, štoviše, da može imati i vrlo osoban angažiran stav. Jer pretvaranje svemirskog broda ponovo u toljagu vrlo jasno dovodi u pitanje budućnost naše civilizacije, smisao evolucije. I smisao vlastitog posla (muzejskog).

Točka u kojoj se izložba najviše približila kulturološkoj sferi i interpretaciji sadržaja svakako su velike knjige—

Rekonstrukcija radne sobe

D. Gorjanovića-Krambergera. Snimio: B. Jalžić

Stanište »Homo crapiniensis« s crtežom Dimitrija Popovića u pozadini. Snimio: B. Jalžić

rječnici ovješeni na zid tako da se naravno mogu listati. Jedan Websterov, na engleskom, a drugi Rječnik stranih riječi, B. Klaića. Izborom objašnjenja pojmova kojima se operira na izložbi ključnim riječima nije se samo omogućilo posjetiocu da nešto nauči ili razjasni, već da uoči razlike u interpretaciji istih pojmova formulirane u različito znanstveno razvijenim sredinama. I da zapazi da termini »Krapina« i »Gorjanović« ne postoje u Websteru.

Još jedan značajan pomak učinjen je u vezi koncepcije kataloga izložbe.

Uz gotovo literarno napisan tekst o otkriću nalaza i ličnosti Dragutina Gorjanovića Krambergera, popraćeno fotografijama, pridodan je osim osnovne informacije i o značaju zbirke i nalaza i idejni scenarij izložbe. Njegovim čitanjem utvrđujemo da je izložba vrlo jasno pokazala ono što je autor namjeravao. Odatle i njen veliki uspjeh.

ABSTRACT

New presentation possibilities of museum objects on the Example of the exhibition »The Prehistoric Krapina Man (Homo Krapiniensis), a Monument of World Heritage« Natural History Museum of Croatia, July 9th – 19th, 1987,

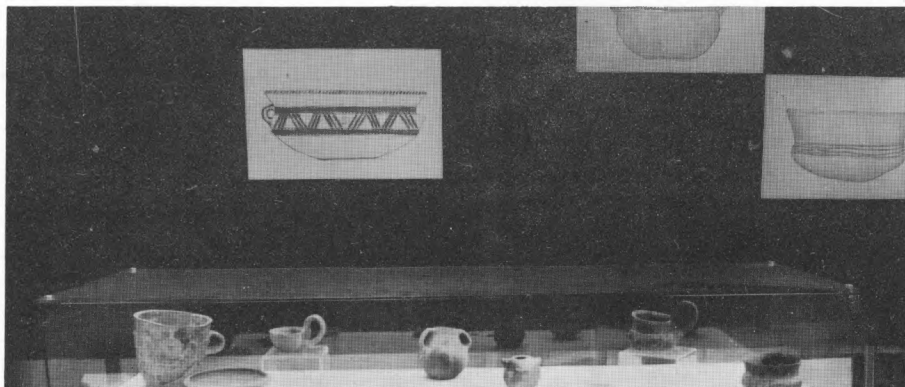
author of the exhibition: Jakov Radović, curator

display: Željko Kovačić, architect.

Višnja Zgaga

Sixty years after the first presentation of the internationally important excavation and monument of cultural heritage, the osteological material of the prehistoric Krapina Man (*Homo Krapiniensis*), it has once again been displayed in the Natural History Museum of Croatia on the occasion of the Zagreb Universiad. With its museological qualities the exhibition surpasses the ordinary setting. In some solutions it announces a revolution in the interpretation of the natural history material, as well as innovations in museology in general. In its concept the exhibition surpasses the mere museum object Neanderthal Man and his life and the period of the Mousterian culture. It brings out the subject matter related to the personality of its discoverer, Dragutin Gorjanović Kramberger, his methods of work and interpretation, as well as a more contemporary survey of the archaeological site and its value. The exhibition also illustrates a new relationship to scientific research and gives a culturological dimension to facts of natural history.

Detalj s izložbe **Nova arheološka nalazišta u Zemunu**

Šljunkara i asfaltna baza – nova arheološka nalazišta u Zemunu

Nikola Crnobrnja
Muzej grada Beograda,
Beograda

Priljeno: 20. 2. 1988.

Tokom 1985. i 1986. godine Muzej grada Beograda proveo je zaštitna arheološka iskopavanja na dva lokaliteta u Zemunu – Šljunkara i Asfaltna baza – izvan urbane celine Zemuna, uzvodno na desnoj obali Dunava na lesnoj zavravni u kompleksu industrijske zone. Otkriveni su prilikom izvođenja zemljanih radova za instaliranje, najpre depozite šljunka (1985. g.), te asfaltne baze (1986. g.). Lokaliteti pripadaju sektoru odakle je potekao veći broj nalaza od vremena praistorije do srednjeg veka, u arheološkoj literaturi poznatom pod imenom I do III crna pumpa.

Za pohvalu je programsko opredeljenje Muzeja grada Beograda da nakon arheoloških istraživanja, kojima je rukovodila Svetlana Vranić, rukovodilac Praistorijskog odseka, (seoba naroda i srednji vek vodili su D. Mrkobrad i Z. Simić) istupi, u kratkom vremenskom intervalu po završetku iskopavanja, s prezentacijom bogatog arheološkog materijala.

Na Šljunkari je konstatovano višeslojno nalazište s materijalom iz ranog bronzanog doba, starijeg gvozdеног doba, latena, rimskog perioda, seobe naroda i srednjeg veka. Među nalazima ističe se ranobronzanodobski grob s prilogom od sedam keramičkih posuda i zlatnom dijademom ukrašenom tehnikom iskucavanja duž rubova. Nalazi su na izložbi popraćeni fotografijama, crtežima i skicama koje dokumentuju mikro i makrosituaciju. Stambeni objekti iz starijeg gvozdеног doba često prate ostave za hranu i kultne jame. U sklopu jednog objekta otkriven je jedan lonac-peć kao i veći broj keramičkih posuda. Latenski period takode je zastupljen nalazima keramike rasute u sloju. Iz vremena rimske epohe

konstatovan je jedan grob s prilogom (krstasta fibula).

Asfaltna baza, stotinjak metara udaljena od prethodnog lokaliteta, deo je naselja iz starijeg gvozdеног doba. Istražena je prilično velika površina (6000 m²). Otkriveno je oko 60 različitih objekata stambeni, ostave-silos i grobovi. Zahvaljujući velikoj površini jasno su uhvaćene konture urbane organizovanosti u okviru jedne veće zajednice. Kuće za stanovanje kružne su osnove s ognjištem ispred ulaza, s nastrešicom i pratećim objektima oko gabarita osnove. Reč je o jednom svakako većem naselju za koje možemo pretpostaviti da je zahvatalo i deo susednog lokaliteta na Šljunkari, na što ukazuje istovetan kulturni materijal vezan za starije gvozdеног doba. Otkriveni materijal reprezentovan je na izložbi većim brojem keramičkih posuda kao i predmetima od kosti i metala (dugmad, igle, udice i delovi konjske opreme).

Obuhvatanjem obilja materijala i dokumentacione građe, izložbom se naglašava značaj ovih višeslojnih lokaliteta za arheološku nauku, posebno praistoriju Zemuna, čime je dat celovit uvid s takoreći tek završenih iskopavanja, uz veliki broj podataka (legende i tumačenja vezana za hronologiju i upotrebu izloženih eksponata).

Izložba je priređena u Galeriji Doma JNA u Zemunu (11-31. januara 1988. godine), prostoru koji je namenjen za izložbu drugačijeg karaktera, uglavnom likovnog sadržaja. Jedna strana ovog prostora izlomljena je nizom prozora, a pod prostorije neumiren raznobojnošću mermernih pločica. Uočavajući neadekvatnost prostora, autor izložbe Svetlana Vranić zatvorila je prozore nizom panela i koliko-toliko, dobila određeniju i vizuelnu i prostornu konturu koju koristi za koncentraciju izloženog materijala.